

KIRIM TATARCASI İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ORTAK VE FARKLI ZAMAN ADLARI VE ZAMANLA İLGİLİ BAZI SÖZLER

ÜLKÜ ÇELİK ŞAVK

Bir dilin değişik coğrafyalarda konuşulan ve değişik kültürlerin etkisinde kalarak gelişmiş olan kollarını incelediğimiz zaman karşımıza aynı, benzer ve farklı unsurlar çıkmaktadır. Bu durum dilin alt birimleri olan ses, şekil, söz dizimi ve söz varlığının hepsi için geçerlidir.

Kırım Tatarcasının söz varlığı içinde yer alan zaman adlarını incelediğimizde de aynı dil dairesinde olan Türkiye Türkçesinde kullanılan zaman adlarıyla aynı, benzer ve farklı özellikler gösterdiklerini görmekteyiz.

1. Aynı olanlar:

Dilin gelişmesinin doğal sonucu olan bazı ses değişiklikleri olmakla birlikte aşağıda yer alan zaman adları ve zamanla ilgili sözler Kırım Tatarcası ile Türkiye Türkçesinde ortaktır.

Saat: Saat *saat*,

Yarım Saat *yarım saat*, Dakka dakika, Saniye saniye

Saat kaç? *Saat kaç?*

Saba (akşam) saat dokuzda. *Sabah (akşam) dokuzda.*

Gedce (kundüz) saat uç'ke yakın. *Gece (gündüz) üçe doğru (civarında).*

Yedi buçuk. *Yedi buçuk.*

On ekige beş dakka bar. *On ikiye beş var.*

Şimdi maaliy vaqıtten saat on uç'. *Şimdi mahalli (yerel) saatle on üç.*

Saatniñ yel'kuvanı. *Saatniñ yelkovanı.*

Menim saatim doğru. *Benim saatim doğru.*

Men saatimni kırmağa unutqanım. *Saatimi kurmayı unutmuşum.*

Menim saatim bozuldı. *Saatim bozuldu.*

Ne vaqıt azır oladcaq. *Ne zaman hazır olacak?*

Kun' gün : kun'düz *gündüz, gedce gece*

Kun'düz: Tañda *tan, şafak, saba sabah, uyle öğle – uyle maali öğle vakti, akşam akşam.*

Erkun', kun'de. Her gün, günde.

Kun'-kun'den; kun'den kun'ge. Günden güne.

Saba şerfiñiz hayırlı olsun. Sabah şerifleriniz hayırlı olsun, Günaydın

Uylede; uyle vaqıtında. *Ögleyin; öğle vaktinde*

Uyleden soñ; uyle avğanda. Öğleden sonra
 Bugun' bugün , yarın yarın , o birisi kun' öbürsü gün
 Bugun' gedce. *Bu gece*
 Yarın gedce. *Yarın gece*
 Yarın gedceden soñ. *Yarın geceden sonra*
 Butün kun', butün gedce. *Bütün gün, bütün gece*

Afta hafta

Bazar ertesi *Pazartesi*
 Salı *Salı*
 Çarşenbe *Çarşamba*
 Dcuma *Cuma*
 Dcumaertesi *Cumartesi*
 Bugun' aftanıñ angi (kaysı) kunü? Bugün haftanın hangi günü?
 Bu afta içinde. *Bu hafta içinde*
 Bir aftadan soñ. *Bir hafta sonra*
 Keçken aftada. *Geçen haftada*
 Keledcek afta. *Gelecek hafta*
 Bir afta evvelsi. *Bir hafta önceki (evvelki)*

Ay ay

Mart *mart*
 Mayıs *mayıs*
 Bugun' aynıñ kaçı? *Bugün ayın kaçı?*
 Bugun' martnıñ sekizi. *Bugün martın sekizi*
 Bugun' iş kunü. *Bugün iş günü.*
 Bir buçuk ay. *Bir buçuk ay.*
 Bir ay içinde. *Bir ay içinde.*
 Keçken ayda. *Geçen ayda.*
 Bundan eki ay evel' – eki ay evel'si. *Bundan iki ay evvel – iki ay evvelki.*
 Keledcek ayda. *Gelecek ay.*

Yıl = sene Yıl= sene

Yaz yaz , baar' bahar - ilkbahar, kuz' güz – sonbahar , kış kış.
 Bu yıl – bu sene. *Bu yıl – bu sene*
 Yılın birinci yarısı. *Yılın birinci-ilk yarısı*
 Yıldönümü. *Yıldönümü*
 Butün yıl. *Bütün yıl*
 Yañı yıl (yılbaş). *Yeni yıl (yılbaşı)*

Keçken sene – keçken yıl. *Geçen sene – geçen yıl*
 keçken senede. *Geçen senede*
 Er yıl. *Her yıl*
 Yıl devamında. *Yıl devamında*
 Bir kaç yıl (sene) evel'si. *Bir kaç yıl (sene) evvelki*
 Kaç yıl evel'si? *Kaç yıl evvelki-önceki*
 Yıl-yıldan; yıldan-yılğa. *Yıl yıldan; yıldan yıla*
Asır = yüz yıllık Asır – yüz yıl
 Şimdi *şimdi*
 Tez tez
 Adcele *acele*
 Keç geç
 Men vaktında kel'dim. *Ben vaktinde geldim*
 O keçikti – o keç kaldı. *O gecikti – geç kaldı*
 Muddet ; mulet. *Müddet; mühlet*
 Ne vakt? – kaçan? *Ne vakit –ne zaman?*
 O vaktta. *O vakitte*
 İç bir vakt. *Hiç bir vakit*

2. Benzer olanlar:

Bazı ek ve kelime farklılıklarına rağmen benzer yapının hâkim olduğu görülmektedir.

Sekizden beş dakka keç. *Sekizi beş geçiyor.*
 Saat tamam yedi. *Saat tam yedi.*
 Bir saatten. *Bir saate kadar.*
 Menim saatim uç' dakka artta (keride) qala. *Benim saatim üç dakika geri kalıyor.*
 Menim saatim toқтаğan. *Saatim durmuş.*
 Siziñ saatiniñ eki dakka og'de kete. *Saatiniñ iki dakika ileri gidiyor.*
 Men bir saatten kelirim. *Bir saate kadar gelirim.*
 Sabalık; Sabalık aş. *Kahyaltı*
 Uylelik aş. *Öğle yemeği*
 Akşamlık; Akşamlık aş. *Akşam yemeği*
 Akşam şerfiñiz hayırlı olsun. *İyi akşamlar*
 Bir aydan soñ. *Bir ay sonra*
 Bir yıldan soñ. *Bir yıl sonra*
 Biñ dokuz yüz seksen dokuzuncı yılda (senede). *Bin dokuz yüz seksen do-*

kuz yılında (senesinde).

O kaçınıcı senesi olğan edi? *O hangi sene olmuş idi?*

Siz angi senesi doğdınız? *Siz hangi sene doğdunuz?*

Men senesi doğdım. *Benyılında-senesinde doğdum.*

Tamam vaktında. *Tam vaktinde*

Men keç qalayatom – men keçikem. *Ben geç kalacağım – ben gecikeceğim.*

Erte erken

Siz erte keldiniz. *Siz erken geidiniz*

3. Farklı olanlar:

Bu grubun çoğunu ay adları oluşturmaktadır. Kullandıkları takvimden etkilene sonucı Kırım Tatarcasında diğer zaman adları Türkiye Türkçesi ile aynı veya çok yakın iken ay adlarında Rusçadaki biçimler tercih edilmiştir.

Ay ay

Yanvar' *ocak*

Fevral' *şubat*

Aprel' *nisan*

İyun' *haziran*

İyul' *temmuz*

Avgust' *ağustos*

Sentyabr' *eylül*

Oktyabr' *ekim*

Noyabr' *kasım*

Dekabr' *aralık*

Diğer farklı birkaç zaman adı ve zaman sözü de şunlar:

tünevin *dün,*

Dcumaakşamı *Perşembe*

raatlık günü *Pazar*

Bıltır *geçen sene*

Tezden *hemen*

kaçan? *Ne vakit –ne zaman?*

Kaynakça

Akmollayev, E. (1989), *Kırımtatar tiliniñ ameliyatı*, Taşkent "Okıtuvçı".

Krımskotatarsko- Russkiy Slovar', Ministerstvo Obrazovaniya Ukraini, Ternopol', 1994.

Memetov, A.M., (1997), *Kırımtatar tili*, Akmescit, Kırımdevokuvpedneşir.

Veliyev, Ablaziz, (1991), *Rusça-Kırımtatardca Söyleşüv Kitabı*, Taşkent.